

Karolina HAFTARCZYK*

SŁUŻBY SPECJALNE JAKO ELEMENT BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Minione lata to okres zdecydowanej redefinicji zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, także w Polsce. Zakończenie „Zimnej Wojny”, stabilizacja relacji z Niemcami, normalizacja sytuacji w innych państwach sąsiednich, wreszcie odsunięcie zagrożenia – tak lubianym swego czasu przez scenarzystów z Hollywood – scenariuszem „buntu generałów” w Rosji, wreszcie polskie członkostwo w NATO i Unii Europejskiej spowodowały, że zagrożenie bezpośrednią, otwartą agresją z zewnątrz obecnie jest znikome.

Służby specjalne to ogólna nazwa opisująca instytucję, która prowadzi działania operacyjno-rozpoznawcze o charakterze niejawnym. Domeną służb specjalnych jest pozyskiwanie i ochrona informacji kluczowych dla zapewnienia wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W państwach demokratycznych działania służb specjalnych wymykają się niekiedy spod kontroli organów nadzorczych. Służby specjalne prowadzą także operacje poza swoim macierzystym krajem, łamiąc nieraz miejscowe prawo. Służby specjalne reżimów totalitarnych i państw niedemokratycznych stosują czasem techniki niedozwolone przez prawo ich państwa macierzystego, jak przekupstwo, szantaż, skrytobójstwo oraz nielegalny handel bronią i narkotykami.

Słowa kluczowe: służby specjalne, bezpieczeństwo narodowe, GROM

WSTĘP

Praca konspiracyjna wielu wywiadów i służb specjalnych stała się tematem wielu powieści i filmów sensacyjnych. Siatki i afery szpiegowskie, przygody agentów i superagentów usiłujących wykraść lub w inny sposób zdobyć tajemnice innych państw, prawdziwe, czy też wymyślone przez autorów książek oraz scenarzystów filmów sensacyjnych, cieszą się dużym zainteresowaniem szerokiej publiczności. Pomimo zalewu literatury sensacyjnej, stan dzisiejszej wiedzy historycznej na temat działalności i walki wywiadów jest bardzo ubogi. Bowiem archiwa służb specjalnych

* mgr Karolina HAFTARCZYK

większości państw udostępniane są badaczom niechętnie i na ogół z wielkim opóźnieniem. W archiwach dyplomatycznych i wojskowych znaleźć można wprawdzie liczne opracowania i ekspertyzy na temat sytuacji politycznej, gospodarczej i militarnej innych, zwłaszcza sąsiednich państw, ale przede wszystkim brak w nich danych o sposobie zdobywania informacji przez wywiady i służby specjalne oraz samej pracy wywiadów. Działania owych służb pozostają więc długo tajemnicami, często nigdy do końca niewyjaśnionymi, bywają też przedmiotem spekulacji i domysłów dziennikarzy i łowców sensacji. W rezultacie wiele spraw zakulisowych, dotyczących historii najnowszej, nie zostało ostatecznie wyjaśnionych, a opublikowane dotąd prace, poświęcone historii, wywiadów zawierają wiele nieścisłości, białych plam, przeinaczeń i niedomówień. Funkcjonowanie wielu państw bez względu na to, czy są to państwa demokratyczne czy totalitarne uzależnione jest od sprawnego działania służb specjalnych. Działalność tajnych służb związana jest ściśle z bezpieczeństwem każdego państwa i jest utożsamiana z niejawną sferą aktywności ludzkiej.

1. Z HISTORII SŁUŻB SPECJALNYCH

Analizując historię służb specjalnych w Polsce, należałoby się cofnąć do okresu przed I wojną światową, kiedy to kierownictwo Polskiej Partii Socjalistycznej, podpisało porozumienie z przedstawicielami Japonii i Austro-Węgier, a których działania skierowane były przeciwko Rosji. Współpraca ta nie miała charakteru sformalizowanego, a jedynie była zobowiązaniem, że przywódca PPS będzie dostarczał stronie japońskiej informacje, jak również współpracował w organizowaniu dywersji przeciwko państwu carów. W tym czasie na czele PPS stał Józef Piłsudski, który objął tę funkcję po powrocie z Japonii, będąc wcześniej członkiem Centralnego Komitetu Wykonawczego. Na cele te dostał pomoc finansową. Polscy socjaliści rozpoczęli także współpracę z wywiadem Austro-Węgier. Pod kryptonimem „Konfident R” istniała sieć agentów, którą strona polska użyczyła Austriakom¹.

Kiedy wybuchła pierwsza wojna światowa, w początkowej fazie walczyły przeciwko sobie dwa ugrupowania: trójporozumienie zwane Ententą (Wielka Brytania, Francja, Rosja, a później Rumunia, Belgia, Serbia i Włochy po wystąpieniu z trójprzymierza) oraz obóz mocarstw centralnych (Niemcy, Austro-Węgry, Włochy, a później Bułgaria i Turcja).

Przedłużanie się konfliktu wpłynęło na rozwój służb wywiadowczych. Pojawiły się nowe techniki: łączność radiowa i telefoniczna oraz nowe możliwości praktyk zwiadowczych: zdjęcia lotnicze, skoki ze spadochronem. Dawne zaś techniki doprowadzono do perfekcji. Agentów wykorzystywano z niespotykaną dotychczas intensywnością. Nasilono prace wywiadu, propagandę polityczną i szpiegostwo gospodarcze.

Działania szpiegowskie nie omijały krajów neutralnych (Szwajcarii, Holandii, Stanów Zjednoczonych przed 1917 r.), które stały się teatrem tajnych operacji. Dla osłabienia wroga uruchamiano wszelkie środki podsycające roszczenia niezadowolonych narodów. Niemcy starali się pozyskać Irlandczyków i Arabów, Francuzi i Anglicy zaś – Słowian i Arabów, a nawet Ormian. Te praktyki rozwijały się w ciągu całego XX wieku.

¹ *Służby specjalne. Przeszłość i teraźniejszość*, pod red. G. Rdzanek, G. Tokarz, Wyd. GS Media, Wrocław 2009, s. 125-126.

Rozszerzenie konfliktu, w związku z przystąpieniem do wojny w 1917 r. Stanów Zjednoczonych, pociągnęło za sobą znaczne przyspieszenie procesu ewolucji agencji wywiadowczych. Wiele z nich – np. niektóre agencje północnoamerykańskie – poszerzyły w istotny sposób swe pole działania. Zmieniennym przykładem jest tu tajna polityka Wielkiej Brytanii wobec krajów arabskich, która przyczyniła się do osłabienia imperium osmańskiego (na jej tle narodził się mit o Lawrensie z Arabii), ale bardzo niewielu ludzi, nawet spośród specjalistów, zwracało uwagę, że rozszerzenie się wojny na front wschodni pozwoliło bojownikom syjonistycznym na założenie podstaw tego, co pewnego dnia miało stać się izraelskim wywiadem.

Pod koniec I wojny pojawiły się nowe techniki wywiadu. Inne, wraz z upadkiem największych europejskich monarchii, przestały istnieć lub się przeobraziły. I tak po wielu dziesiątkach lat istnienia rozpadła się tajna służba austriacka oraz służby rosyjskie. Osłabiony przez klęskę i rewolucję, która po niej nastąpiła, wywiad niemiecki przeszedł z kolei do stanu półtajnienia. W Niemczech zaczął się długi marsz ku nazizmowi.

Na ruinach imperium carskiego budowali swój reżim bolszewicy. Główną rolę odegrała w tym Cze-Ka – wewnętrzna policja polityczna typu totalitarnego, czyli służba wywiadu zewnętrznego o szczególnej agresywności².

Istotnym impulsem do powstania służb specjalnych w obecnej formie zwłaszcza w państwach zachodnich był początek tzw. „zimnej wojny”, która rozpoczęła się po II wojnie światowej. W Ottawie, najprawdopodobniej 6 września 1945 r., jeden z szyfrantów w Ambasadzie Związku Radzieckiego – Igor Sergejewicz Guzenko dopuścił się zdrady, ujawniając tajne dokumenty świadczące o istnieniu na terenie Kanady doskonale zorganizowanej siatki szpiegowskiej, posiadającej międzynarodowe odgałęzienia i obejmującej funkcjonariuszy Wspólnoty Narodów, osobistości świata politycznego, naukowców zaangażowanych w badania nad bronią jądrową. Guzenko opisywał w szczególności zasady działania GRU (Naczelne Dowództwo Służb Wywiadowczych), czyli infiltrację nielegalnych agentów, fabrykowanie tożsamości na podstawie listy osób zmarłych, połączenia radiowe, szyfrowanie, finansowanie na odległość. Ujawnił systematyczną penetrację międzynarodowych instytucji, m.in. takich jak BIT (Międzynarodowe Biuro Pracy). Zeznania Guzenki pozwoliły ocenić zasięg zasadniczej operacji, jaką było wykradzenie tajemnic broni jądrowej. Mając świadomość tego, jaka była prawdziwa rola służb stalinowskich, zachodni przywódcy przystąpili do tworzenia organizacji, które były zdolne do przeciwdziałania. We Francji powstało SDECE (Service De Documentation Exterieur Et De Contreespionnage – Służby Dokumentacji Zewnętrznej i Kontrwywiadu). W USA powstało CIA (Central Intelligence Agency – Centralna Agencja Wywiadowcza) utworzone w 1947 r., przy okazji reorganizacji FBI (Federalne Biuro Śledcze). W tym samym czasie służby specjalne Jego Królewskiej Mości uczestniczyły w organizowaniu podobnych służb w krajach Wspólnoty Narodowej i zawarły układ o przechwytywaniu informacji z Kanadą, Nową Zelandią i Australią³.

² R. Faligot, R. Kauffer, *Służby specjalne. Historia wywiadu i kontrwywiadu na świecie*, Wyd. ISKRY, Warszawa 2006, s. 425-426.

³ Tamże, s. 425-430.

Minione lata to okres zdecydowanej redefinicji zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, także w Polsce. Zakończenie „zimnej wojny”, stabilizacja relacji z Niemcami, normalizacja sytuacji w innych państwach sąsiednich, wreszcie odsunięcie zagrożenia – tak lubianym swego czasu przez scenarzystów Hollywoodzkich – scenariuszem „buntu generałów” w Rosji, wreszcie polskie członkostwo w NATO i Unii Europejskiej, spowodowały, że zagrożenie bezpośrednią, otwartą agresją z zewnątrz obecnie jest znikome.

2. CHARAKTERYSTYKA SŁUŻB SPECJALNYCH

Służby specjalne to ogólna nazwa instytucji, która prowadzi działania operacyjno-rozpoznawcze o charakterze niejawnym. Tym mianem określa się wywiad i kontrwywiad, jednak termin ten nie jest zbyt często definiowany w literaturze przedmiotu. Cechą charakterystyczną tego terminu jest to, że „ustawodawstwa większości państw unikają nie tylko ścisłego definiowania, ale nawet używania pojęcia „służby specjalne”. Jakkolwiek pojęcie to ugruntowane jest mocno w języku potocznym oraz używane w doktrynie i terminologii fachowej, nie występuje ono jednak w języku prawnym, to jest w sformułowaniach aktów normatywnych”⁴.

Domeną służb specjalnych jest pozyskiwanie i ochrona informacji kluczowych dla zapewnienia wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa. W państwach demokratycznych działania służb specjalnych wymykają się niekiedy spod kontroli organów nadzorczych. Prowadzą one także operacje poza swoim macierzystym krajem, łamiąc nieraz miejscowe prawo. Służby specjalne reżimów totalitarnych i państw niedemokratycznych stosują nieraz techniki niedozwolone przez prawo ich państwa macierzystego, takie jak przekupstwo, szantaż, skrytobójstwo oraz nielegalny handel bronią i narkotykami⁵.

Służby specjalne można podzielić na dwie zasadnicze grupy służby informacyjno-wywiadowcze oraz służby policyjno-prewencyjne. Podstawowym zadaniem służb informacyjno-wywiadowczych jest pozyskiwanie cennych informacji o strategicznym znaczeniu oraz dezinformowanie analogicznych służb wrogich państw. Wśród służb informacyjno-wywiadowczych wyróżniamy między innymi *wywiad wojskowy*, służbę opartą na strukturze militarnej, która gromadzi i przetwarza informacje wywiadowcze dotyczące obcych sił zbrojnych; *wywiad polityczny*, służbę cywilną np. CIA, której zadaniem jest gromadzenie informacji dotyczących sytuacji politycznej, poszczególnych państw lub ugrupowań; *wywiad wewnętrzny* – działalność wywiadowcza prowadzona wobec przedmiotów krajowych, których funkcjonowanie stwarza sytuację zagrażającą bezpieczeństwu wewnętrznemu państwa; *wywiad techniczny* – działalność wywiadowcza prowadząca do zdobycia materiałów z obcych źródeł, dotyczących wyposażenia technicznego i możliwości technicznych danego państwa, *wywiad operacyjny* – gromadzenie danych wywiadowczych następnie wykorzystywanych w planowaniu operacyjnym na poziomie regionalnych teatrów działań wojennych, *wywiad parapsychologiczny* – gromadzenie danych wywiadowczych za pośrednictwem (pomocą), osób obdarzonych rzekomo zdolnościami percepcji pozazmysłowej.

⁴ S. Zalewski, *Służby Specjalne w państwie demokratycznym*, Warszawa 2002, s. 22-23.

⁵ Tamże, s. 12-15.

Zadaniem służb policyjno-prewencyjnych jest ochrona bezpieczeństwa wewnętrznego – zarówno w sensie bezpieczeństwa osobistego obywateli danego kraju, jak i zapewnianie bezpieczeństwa i stabilności władzy. W niektórych przypadkach funkcje te sprawuje w jednym państwie jedna służba specjalna. W Polsce do 2002 roku funkcję tę sprawowały Wojskowe Służby Informacyjne, rozwiązane w tymże roku, a po nich od 2002 roku Urząd Ochrony Państwa (UOP), który sprawował obie te funkcje naraz⁶.

3. GROM – ELITARNA JEDNOSTKA SŁUŻB SPECJALNYCH

W zakresie zwalczania terroryzmu wiodącą jednostką w Polsce jest Wojskowa Formacja Specjalna GROM, która jest jednostką antyterrorystyczną (Grupa Reagowania Operacyjno-Manewrowego). GROM im. cichociemnych – spadochroniarzy Armii Krajowej, został powołany 13 lipca 1990 r. Jest to wojskowa jednostka specjalna tzw. „ostatecznego wykorzystania”, mogąca działać poza granicami kraju. GROM jest jednostką całkowicie zawodową, odpowiednikiem amerykańskiej Delta Force i brytyjskiego SAS, na przykładzie i przy pomocy których była tworzona. Pierwszymi członkami jednostki zostali zawodowi żołnierze jednostek specjalnych oraz antyterroryści z Policji, wśród których przeprowadzono nabór chętnych do przejścia specjalistycznych testów według wzorców SAS. Ponadto jest to jednostka, która od początku była tworzona jako jednostka do zwalczania terroryzmu, najlepiej do tego w Polsce przygotowana, dysponująca najlepszym wyposażeniem i uzbrojeniem, przeznaczona do wykonywania tego rodzaju zadań – w tym poza granicami kraju i we współpracy z jednostkami sojuszniczymi. GROM nie jest jednostką stricte antyterrorystyczną, może także wykonywać typowe działania rozpoznawcze i dywersyjne, a oprócz tego jest wyszkolona w wykonywaniu skomplikowanych operacji ratowniczych, związanych z odbijaniem zakładników za granicą i w kraju. Szkolenie prowadzone według najwyższych zachodnich standardów pozwala żołnierzom GROM-u swobodnie współdziałać z podobnymi oddziałami sojuszniczymi z NATO. W odróżnieniu od pododdziałów antyterrorystycznych Policji, przeznaczonych do waliki z terroryzmem kryminalnym i w większości przygotowanych tylko do prostych akcji interwencyjnych, GROM szkolony jest nie do aresztowania terrorystów, lecz do ich błyskawicznej eliminacji, a siły i środki, jakimi dysponują żołnierze GROM-u pozwalają tej jednostce przygotować i przeprowadzić złożoną, militarną operację odbicia, a w razie potrzeby także ewakuacji zakładników⁷.

Żołnierze GROM-u szkoleni są do działania w różnych warunkach klimatycznych i terenowych. Jest to jedyna polska jednostka gotowa do prowadzenia operacji antyterrorystycznych na morzu.

Jednak sam GROM mimo swojego wyposażenia i wyszkolenia, nie może w wielu przypadkach działać samodzielnie. Niezbędne są środki transportu – tak lotniczego, jak i morskiego – dla zapewnienia przetrwania jednostki do miejsca operacji oraz ewakuacji do kraju. W większych operacjach potrzebne są jednostki zapewniające wsparcie np. blokujące podejście wrogich sił do rejonu działań, prowadzące działania pozoracyjne, zapewniające wsparcie cięższego uzbrojenia. Może się zdarzyć, że siły GROM-u będą

⁶ Tamże, s. 12-15.

⁷ J. Maciejewski, O. Nowaczyk, *Bezpieczeństwo narodowe a grupy dyspozycyjne*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego 2005, s. 100-101.

zbyt małe, aby przeprowadzić operację np. ataku na wiele celów równocześnie (w warunkach dużego zagrożenia terrorystycznego) i wówczas zadania mniej skomplikowane wykonają siły wsparcia. Mogą one również zostać skierowane do wykonywania łatwiejszych operacji. Niezbędne jest oczywiście istnienie ośrodka nadzorującego wyszkolenie i wyposażenie sił specjalnych oraz koordynującego ich działania⁸.

Organizacje, których cele straciły na aktualności, prawie zawsze upierają się, że mimo zmienionych warunków stara misja jest nadal aktualna. Od strony strategicznej i organizacyjnej NATO i Układ Warszawski między innymi były jako dwa bloki militarne nastawione na masowe użycie broni i przygotowywały się do bitew, w których wielkie armie i tysiące czołgów miały wystąpić przeciwko sobie.

Takie nastawienie wciąż wydaje się być aktualne w polskich warunkach. Co prawda nie ma już wielkiej 400-tysięcznej armii z tysiącami czołgów, ale wciąż posiadamy rozbudowane struktury dowódcze korpusów, wojsk, a przede wszystkim Sztabu Generalnego, który zdaje się nie dostrzegać nowych wyzwań po upadku jałtańsko-poczdamskiego porządku światowego.

Być może wygląda to na ironię losu, ale po zakończeniu „zimnej wojny” służby specjalne odgrywają i będą jeszcze odgrywać ważniejszą rolę niż wcześniej, bowiem nastąpiła całkowita zmiana pola działania służb specjalnych z dwubiegunowej między dwoma blokami na wielobiegunową oraz bardziej zróżnicowaną niż do tej pory walką przede wszystkim z terroryzmem międzynarodowym, wieloma grupami i organizacjami przestępczymi.

Państwa zawsze dążyły do tajnego zdobywania informacji o planach i zamiarach innych podmiotów funkcjonujących na arenie międzynarodowej, zarówno przeciwników, jak i partnerów. Zdaniem wielu, przedsięwzięcia podejmowane w tej dziedzinie zaliczyć można do najstarszych form aktywności społeczeństw. Naturalną reakcją obronną na doskonalenie form pracy wywiadów, było tworzenie struktur kontrwywiadowczych. Pozwalały one identyfikować i neutralizować działania obcych służb specjalnych. Ich skuteczność decydowała często nie tylko o wymiernych korzyściach w polityce międzynarodowej, ale nawet o przetrwaniu państw. Historia naszego kraju dowodzi, jak dalekosiężne i niszczące skutki może przynieść brak instrumentów zabezpieczających suwerenne interesy. W XVIII wieku, w wyniku splotu wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych, o rozwoju wydarzeń w życiu politycznym Polski zaczęły decydować monarchie absolutne Austrii, Prus i Rosji, późniejsi zaborcy Polski. Brak odporności na wrogie działania i aktywność przedstawicieli sąsiednich mocarstw namawiających do zdrady i korumpujących elity stały się jedną z przyczyn spektakularnego upadku Rzeczypospolitej. Również dzieje najnowsze, a szczególnie okoliczności wybuchu i przebiegu II wojny światowej, dowodzą jak ważna jest wiedza o zamiarach i prawdziwych motywach działania poszczególnych państw, która była zawsze niezwykle istotna dla obrony polskiej racji stanu.

Obecnie Polska jest członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego – NATO. Dzięki temu nasze państwo zyskało mocną gwarancję bezpieczeństwa. Przynależność do wspólnoty euroatlantyckiej stawia jednak przed polskimi służbami specjalnymi nowe

⁸ D. R. Kroontz, *GROM*, Warszawa 2003, s. 21-23.

zadania. Ich skuteczna realizacja wymaga przede wszystkim profesjonalnego przygotowania, umiejętności podejmowania racjonalnego ryzyka, systematyczności, odwagi i aktywności w działaniu. Koniec okresu podziału świata na dwa bloki oraz przemiany, jakie towarzyszą procesowi kształtowania się nowego ładu międzynarodowego nie dezaktualizują zadań stojących przed służbami kontrwywiadowczymi. Niestety, wbrew oczekiwaniom wielu specjalistów, trudno jest mówić o nastaniu nowej ery w światowej polityce, która miałaby przynieść odejście od metod pracy służb specjalnych i marginalizację tych instytucji. Służby te, podobnie jak armie, ewoluują i zmieniają się, kierując się dążeniem do optymalnego realizowania polityki zagranicznej i bezpieczeństwa swoich krajów. W latach dziewięćdziesiątych miały miejsce (m.in. w Polsce) stosunkowo liczne przypadki ujawnienia działalności szpiegowskiej, a nagłośnione w mediach fakty wydalenia osób w nią zaangażowanych dają jedynie fragmentaryczny obraz zjawiska. Jest to dowód na to, że ochrona przed aktywnością obcych wywiadów pozostaje istotnym zadaniem instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa.

Po zamachach terrorystycznych w USA, we wrześniu 2001 r. ponownie w świadomości wielu społeczeństw pojawiła się konieczność posługiwania się służbami specjalnymi, jako środkiem zapewniającym bezpieczeństwo i skuteczność osiągania celów politycznych. Równoległe szybciej niż dotychczas zaczęła przebiegać przemiana tradycyjnych podziałów i tendencji sięgających swoimi korzeniami do okresu „zimnej wojny”. Trudno jest przewidzieć dalekosiężne skutki zmian, jakie dokonują się na naszych oczach, jak również to, w jakim stopniu wpłyną one na aktywność wywiadowczą i kontrwywiadowczą obcych państw.

W Rzeczypospolitej Polskiej kontrwywiad jest służbą mającą delegację ustawową do realizacji jednej z ważnych funkcji państwa. Jego efektywne działanie nie jest jednak wyłącznie uzależnione od profesjonalizmu i zaangażowania oficerów. Jednym z ważnych warunków umożliwiających ochronę naszego kraju przed działalnością obcych służb specjalnych jest świadomość obywateli, że oni sami, jak i osoby z ich otoczenia, mogą być obiektem aktywnego zainteresowania zagranicznych wywiadów. Analiza sygnałów o takich zagrożeniach stanowi ważny element pracy kontrwywiadu.

Niezwykle istotne znaczenie w pracy służb specjalnych ma dbałość o poszanowanie praw i swobód obywatelskich. Demokratyczne państwa dążą do godzenia sprzeczności pomiędzy ich przestrzeganiem a działaniami na rzecz bezpieczeństwa narodowego. Zgodnie z art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, która uznaje rolę służb dbających o bezpieczeństwo: każda osoba ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego oraz swojej korespondencji. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków, które są zgodne z prawem i konieczne w demokratycznym społeczeństwie ze względu na interesy bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwa publicznego lub dobrobytu gospodarczego kraju, zapobieganie zamieszkom lub przestępczości, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób⁹.

Rozpad Związku Radzieckiego, koniec „zimnej wojny”, wojna w Zatoce Perskiej, rozwój ekonomicznego i technologicznego szpiegostwa, nowy wyścig zbrojeń na Dalekim Wschodzie, walka z mafiami, wszystko to potęguje rolę, jaką odgrywają obecnie

⁹ K. Marecki, *Rola Sił Zbrojnych po zimnej wojnie*, [w:] „Polska Zbrojna” Warszawa 2003, s. 34-38.

służby specjalne. Wszystkie zmiany i przeobrażenia, jakie zachodzą u schyłku tysiąclecia, narzucają konieczność zastanowienia się nad przywróceniem równowagi pomiędzy potencjałem ludzkim i potencjałem technicznym, czyli nasłuchem radiowym, zdjęciami satelitarnymi i grabieżą informatyczną¹⁰.

Po rozpadzie Związku Radzieckiego i Układu Warszawskiego działania służb specjalnych skupiły się przede wszystkim na polu eliminowania zorganizowanych grup i organizacji terrorystycznych, działających w innych państwach, jak i na własnym terenie. Zadania te skupiają się zatem na działaniach zapewniających utrzymanie porządku wewnętrznego, jak i międzynarodowego na lokalną skalę.

Oprócz ingerencji innych państw w celu szpiegostwa przemysłowego i politycznego, na ważną uwagę zasługuje fakt użycia służb specjalnych jako elementu zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego. Służby specjalne stały się w ostatnich latach ważnym narzędziem utrzymania porządku i powstrzymania działań terrorystycznych, nie tylko w państwach Unii Europejskiej i NATO, ale także w krajach będących areną międzynarodowych działań militarnych, takich między innymi jak Irak i Afganistan. Współpraca służb specjalnych z różnych krajów powoduje ograniczenie działań grup i organizacji terrorystycznych, a służby te stają się strażnikami porządku i bezpieczeństwa narodowego.

Oprócz wykorzystania służb specjalnych na polu międzynarodowym, wyżej wymienione służby stanowią istotną gwarancję zapewnienia bezpieczeństwa na polu wewnątrzpaństwowym, chroniąc społeczeństwo przed grupami przestępczymi zajmującymi się prostytucją i handlem ludźmi, produkcją, dystrybucją i przetrzaniem środków odurzających, przestępstwami gospodarczymi itd. Między innymi przy pomocy jednostki antyterrorystycznej GROM w Polsce udało się rozbić wiele zorganizowanych grup przestępczych, które stanowiły zagrożenie wewnętrzne a ich działania przyczyniały się do strat ludzkich jak i Skarbu Państwa. Oczywistym jest fakt, że na miejscu zlikwidowanych grup powstają wciąż nowe grupy przestępcze coraz lepiej wyposażone i bezwzględne w swoich działaniach, dlatego istnienie jednostek specjalnych, takich jak GROM powoduje względne bezpieczeństwo, a ich użycie jest już ostatecznością w przypadku, kiedy zawiodą siły prewencyjne policji.

PODSUMOWANIE

Obecnie w XXI wieku ludzkość po raz kolejny znalazła się w punkcie zwrotnym, ponieważ następują gruntowne zmiany systemowe, które obejmują wszystkie sfery życia – w tym także dziedziny bezpieczeństwa – zarówno samych jednostek, jak i społeczeństw i całych państw. Bezpieczeństwo to dziedzina, która odnosi się do całej działalności człowieka i związana jest z odpowiedzialnością i obowiązkami, co pośrednio ma wpływ na rozwój regionu, bądź też kraju. Każdy człowiek oczekuje od swojego państwa gwarancji bezpieczeństwa i możliwości życia w poczuciu bezpieczeństwa, dlatego zadaniem władzy zarówno rządowej, jak i samorządowej jest zagwarantowanie ludności bezpieczeństwa oraz spokojnego rozwoju w granicach regionu lub kraju. Powyższe odnosi się zarówno do czasów pokoju, jak i panowania kryzysu lub nawet stanu wojny. Dlatego też najważniejszym celem każdej władzy jest zapewnienie warunków nie tylko przetrwania ludności, ale

¹⁰ R. Faligot, R. Kauffer, *Służby specjalne...* op. cit., s. 829.

także jej swobodnego bytu. W okresie „zimnej wojny” bezpieczeństwo było zapewnieniem obrony przed agresorem i jego interwencją zbrojną. W obecnych czasach o poziomie i kreowaniu bezpieczeństwa w pewnym stopniu decydują przede wszystkim media, ponieważ w wyniku znacznego oddalenia zagrożenia militarnego bezpieczeństwo zaczęto pojmować jako zapewnienie spokojnego rozwoju społeczeństwa przed zagrożeniami niemilitarnymi, takimi jak różnego rodzaju katastrofy oraz terroryzm, które mogą destabilizować sytuację w danym państwie lub regionach i prowadzić do kryzysów.

Pod koniec XX, jak i na początku XXI wieku terroryzm stał się nową plagą większości krajów świata. Codziennie prasa, radio i telewizja donosi o kolejnych atakach terrorystycznych i ofiarach terroryzmu. Terroryzm wywiera wpływ na politykę wewnętrzną i zewnętrzną państw, które podejmują przedsięwzięcia dążące do przeciwdziałania temu zjawisku i zwalczania go. Praktycznie w każdym kraju istnieją grupy, które poprzez przemoc chcą przeciwstawić się istniejącemu porządkowi. Z terroryzmem należy walczyć, ponieważ wywiera on wpływ na sytuację polityczną państw, podejmujących przedsięwzięcia dążące do przeciwdziałania temu zjawisku. Dlatego aby skutecznie zapewnić bezpieczeństwo państwa i obywateli tworzone są jednostki, takie jak GROM.

Reasumując, służby specjalne w relacji do polityki bezpieczeństwa państwa pełnią rolę instrumentalną, której istotą jest integracja celów funkcjonowania służb z celami strategicznymi bezpieczeństwa narodowego, a interesów służb z interesami państwa.

LITERATURA

1. *Służby specjalne. Przeszłość i teraźniejszość*, pod red. Rdzanek G., Tokarz G., Wyd. GS Media, Wrocław 2009.
2. Faligot R., Kauffer R., *Służby specjalne. Historia wywiadu i kontrwywiadu na świecie*, Wyd. ISKRY, Warszawa 2006.
3. Zalewski S., *Służby Specjalne w państwie demokratycznym*, Warszawa 2002.
4. Kroontz D. R., *GROM*, Warszawa 2003.
5. Królikowski H., *Grom – 1990-2000*, Gdańsk 2001.
6. Marecki K., *Polska Zbrojna. Rola Sił Zbrojnych po zimnej wojnie*, Warszawa 2003.
7. Maciejewski J., Nowaczyk O., *Bezpieczeństwo narodowe a grupy dyspozycyjne*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego 2005.

SECRET SERVICE AS PART OF NATIONAL SECURITY

Summary

Recent years mark a period of profound redefinition of threats and dangers to national security, also in Poland. The end of the Cold War, stabilization in Polish-German relations, normalization of the situation in the other neighbouring countries and an averted threat of the

so-called 'Russian military generals rebellion' scenario – so popular with some Hollywood screenwriters in the past – finally, Poland's accession to NATO, significantly cut the risk of an open, direct outside aggression. The term 'intelligence services' refers to governmental agencies involved both in the collection of confidential information and in counter-intelligence activities. Intelligence agencies are devoted to gathering and protecting information crucial to national security, both domestic and external.

In democratic countries their operations occasionally raise issues of ministerial control and accountability to parliamentary procedures. Intelligence agencies carrying out national security operations abroad sometimes break local law. The intelligence agencies of totalitarian regimes and non-democratic states sometimes employ various practices and techniques prohibited by their own law, such as bribery, blackmail, treacherous assassination, illegal weapons and drugs trade.

Key words: *secret service, national security, GROM*

Artykuł recenzował: dr hab. Wojciech SKÓRA